

POLOTOK VALDÉS - POMOL V ATLANTSKI OCEAN

// Matija Križnar in Katja Srebotnjak

Značilna obala s KLIFI
POLOTOKA VALDÉS

Iz patagonske stepe se s celinske Argentine v Atlantski ocean zajeda skoraj sto kilometrov dolg jezik polotoka Valdés.

Nepregledna ravnica brez asfaltnih poti in z redkimi ranči, ki so edini stik s civilizacijo. Prav zato sva si za najino potovanje izbrala ta košček sveta v »divjem« delu Južne Amerike.

Najino izhodišče je bilo večje in turistično mestece Puerto Madryn, ki leži na skrajnem zahodnem delu Novega zaliva. Pri raziskovanju in iskanju zanimivih naravoslovnih potepov je bilo omenjeno mesto prava izbira. V njegovi neposredni bližini namreč leži eno izmed zaščiteneh območij – naravni rezervat Punta Loma. Na poti do tja sva prav kmalu spoznala, kaj naju čaka na raziskovanju po Valdésu. Makadamske ceste, ponekod posute z debelim prodom, drugod pa

dolge kotanje, polne gostega in lepljivega blata, in če dodaš še majhen ter nizek najeti avto, sta avantura in adrenalinska vožnja zagotovljeni. Pričakovano je najin prvi obisk omenjenega rezervata obstal nekje na sredi poti, toda k sreči ob čudoviti peščeni obali, kjer sva občudovala sončni zahod. Na obali so se sprehajale redke ameriške školjkarice (*Haematopus palliatus*), opazila pa sva tudi značilnega glodavca, južno kavijo (*Microcavia australis*).

DRUGI OBISK KLIFA PUNTA LOME

Drugi poizkus obiska Punta Lome je bil končno uspešen in z razgledne ploščadi sva lahko opazovala gnezdeče skalne vranjeke (*Phalacrocorax magellanicus*), ki jim je pod več deset metrskim klifom delala družbo kolonija patagonijskih morskih levov (*Otaria flavences*). Očitno večji, grivasti in zelo agresivni samci so skušali ohranjati mir v svojem »harem«, ne ozirajoč se na teptanje čisto mladih morskih levov,

Čeprav ima polotok Valdés okoli štiristo kilometrov obrežja, je le to skoraj povsod težko dostopno. Erozijska mehkih kamnin je marsikje ustvarila prek petdeset metrov visoke klife – odlično območje za gnezdenje ptic.

ZNAČILNOST POLOTOKA:

Lega: v Argentinski provinci Chubut (arg. *Península Valdés*)

Površina: 3625 km² (približno 400 km obrežja)

Naravni parki in rezervati v okolici: od leta 1999 je polotok pod zaščito UNESCO (obsega tudi več rezervatov Punta Norte, Caleta Valdes, Punta Loma ...), pod zaščito sta tudi oba zaliva – Novi zaliv (arg. Golfo Nuevo) in zaliv San Jose (arg. Golfo San Jose).

Favna: okoli 180 vrst ptic (od tega 65 selivk), različne vrste kopenskih in morskih sesalcev

Endemit: mara (*Delichotis patagona*)

verjetno njihovih potomcev. Nad kolonijo in gnezdi pa so redno patroljirali delfinji (*Leucophaeus scoresbii*) in oceanski galebi (*Larus dominicanus*). Podobno ornitološko družino galebov je bilo mogoče najti celo v samem mestu Puerto Madryn, kjer so se jim pridružile tudi svetovljanske velike bele čaplje (*Ardea alba*) in lastovičje čigre (*Sterna hirundinacea*).

PO VALDÉSU

Še pred nekaj milijoni let je bilo današnje ozemlje polotoka Valdés del plitvega morsklega območja. Postopno dvigovanje južnoameriške celine je ozemlje dvignilo nad morsko gladino, kjer so ga hkrati prelamljali tektonski procesi. V potopljenih kotanjah sta danes oba zaliva. Celotno geološko dogajanje je lepo zapisano tudi v debelih plasteh sedimentov, ki jim lahko na Valdésu sledimo ob vsej obali. Ponekod so v miocenskih in pliocenskih peščenjakih in laporovcih pogosti tudi fosili.

Kolonija **SKALNIH VRANJEKOV** (*Phalacrocorax magellanicus*) na Punta Lomi

RDEČEVRTI VRABONAD
(*Zonotrichia capensis*)

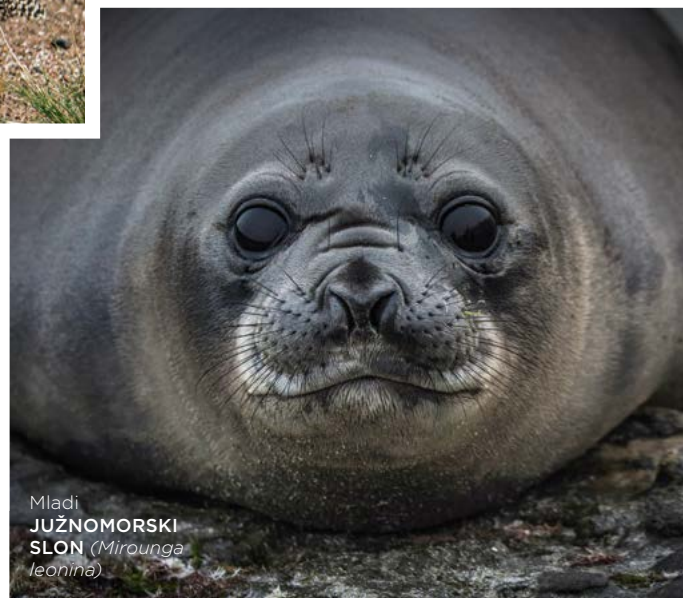
Elegantni
ČOPASTI TINAMU
(*Eudromia elegans*)

DVOPASASTI PINGVIN
(*Spheniscus magellanicus*) pri počitku

Veliki **DLAKAVI PASAVEC**
(*Chaetophractus villosus*), žrtev trka

Mladi
JUŽNOMORSKI SLON (*Mirounga leonina*)

Zanimive vrste ptic:

- čilski oponašalec**
(*Mimus thenca*),
- olivni kormoran**
(*Phalacrocorax brasilianus*),
- skalni vranjek**
(*Phalacrocorax magellanicus*),
- cesarski vranjeki**
(*Phalacrocorax atriceps*),
- dolgorepi škorčevce**
(*Leistes loyca*),
- veliki ponirek**
(*Podiceps major*),
- srebrni ponirek**
(*Podiceps occipitalis*),
- belouhi ponirek**
(*Rollandia rolland*)
- orjaška govnačka**
(*Stercorarius antarcticus*),
- mali nandu** (*Rhea pennata*),
- puranji jastrebi**
(*Cathartes aura*),
- čopasti tinamu**
(*Eudromia elegans*),
- patagonska papiga**
(*Cyanoliseus patagonus*)

Če je geološka zgodovina Valdésu dala podobo, pa sta njegova favna in flora značilni obraz patagonske pokrajine z veliko grmičevja, trav in redkih zelnatih rastlin, ki kljubujejo vetru, suši, dežju in ob obalah morski klimi. Kljub poizkusom polotok nikoli na zaživel kot turistična destinacija. Po njem so raztresena območja gavcev ali argentinskih pastirjev in z nekaj sreče sva jih tudi midva srečala na enem izmed križišč redkih cest. Poginule ovce in tudi gvanaki (*Lama guanicoe*) so bili primerna hrana za tamkajšnje »smetarje« - puranje jastrebe (*Cathartes aura*) z rdečimi in večinoma golimi glavami, ki so oprezali za trupli s telegrafskih drogovi ali le z višjih ograj. Za tako travnato območje so značilni tudi Darwinovi oziroma mali nanduji (*Rhea pennata*). Te kot manjši noji velike ptice je izjemno težko opaziti, saj je njihovo svetlo rjavkasto perje odličnih varovalnih barv. Med vožnjo je bilo zato potrebno pozorno spremljati okolico, saj gvanako ali ovca pred avtom ne pomenita prijetnega srečanja. Med manjšimi žrtvami trkov sva ob cesti našla tudi velikega dlakavega pasavca (*Chaetophractus villosus*), medtem ko so pri prečkanju ceste bolj previdni »elegantni« čopasti tinamuji (*Eudromia elegans*). Nesrečnemu trčenju se zelo dobro izognejo tudi zelo plašne patagonske

mare (*Delichotis patagona*), ki so se pasle v zamočvirjenih mlakužah v daljavi.

PUNTA DELGADA IN KOLONIJA JUŽNOMORSKIH SLONOV

Najina prva destinacija, po več kot sedemdesetih kilometrih »kolovoza«, je bila Punta Delgada na skrajnem jugovzhodu polotoka. Ob prihodu sva ravno ujela organizirano vodenje na kolonijo južnomorskih slonov (*Mirounga leonina*) in ogledu drugega življa na obali. Dominantni samci morskih slonov, velikih tudi pet metrov, so mirno poležavali na toplem pesku in pogosto z dvignjenimi telesi in grozečimi zobmi kazali svoje čare mlajšim in manj izkušenim samcem. Nekaj let stari morski sloni so se živahno igrali in bojevali v plitvih bazenčkih, zaščitenih s skalnimi pregradami in policami, ali pa poležavali na njih. Njihove velike in temne oči so prav simpatično dopolnjevale temno sive in rjavkaste kožuhe. Seveda ob tem ne smemo pozabiti, da je vse dogajanje spremljal tudi smrad, značilen za veliko kolonijo teh morskih sesalcev. Seveda so bili previdni koraki med živalmi namenjeni tudi izogibanju njihovih izločkov. Nekoliko oddaljeni od kolonije so se nad

Rekonstrukcija
ogromnega **ZAVROPODA**
ob avtocesti pred
mestom Trelew

truplom poginulega mladiča morskega slona drenjale orjaške govnačke (*Stercorarius antarcticus*) v družbi nekaj velikih južnih veleviharnikov (*Macronectes giganteus*), na priložnostni priboljšek pa so čakali tudi nekateri oceanski galebi.

PINGVINI IN ORKE

Zjutraj, ko se je megla dvignila nad obalo in ravnice, naju je čakala pot proti severu. Ob poti, ki je postala bolj prodnata in mehka, sva se ustavila in si ogledala še eno izmed znamenitosti polotoka - kolonije dvopasastih pingvinov (*Spheniscus magellanicus*). Ti svoja domovanja oziroma gnezda izkopljejo globoko v peščena tla, še najrajši pod kakšen grm. Vrsta je izrazito monogamna. Po selitvi prvi na kopno pride samček in poišče primerno gnezdišče, običajno kar isto kot preteklo leto, in celo uporabi iste kamenčke in drugo gradivo za gnezdo kot leto poprej. Nekaj dni za samčkom, ki že uredi gnezdo, priplava še samička in dvorjenje ter nato parjenje se prične.

Večje kolonije dvopasastih pingvinov so se ustvarile na skrajnem vzhodnem delu polotoka, na območjih Punta Cantor in Caleta Valdés (dolga niz prodnatih grebenov). Prav slednja je poznana tudi po koloni-

jah južnoameriških morskih levov in južnomorskih slonov, ki lagodno poležavajo po prodnatih obalah. V globinah pa jih ob visokih plimah pogosto opazujejo njihovi največji naravni sovražniki, orke (*Orcinus orca*). Mogoče je ljubiteljem naravoslovnih dokumentarnih filmov poznano vedenje ork, ki se zaganjajo v plitvine in z zobmi grabijo predvsem neizkušene mladiče morskih levov. Prav to območje med Caleta Valdés in Punta Norte je edino na svetu, kjer so opazili takšno vedenje ork. Po daljšem opazovanju obale in razmišljanju, seveda brez uspeha, da bi uzrla orke, sva prišla do zaključka, da je to mogoče le na prodnatih plažah, kjer so prodniki dovolj veliki, da se orke lahko »skobacajo« nazaj v globljo vodo. Ob poizvedovanju pri lokalnih vodnikih pa sva dobila nasvet, da za opazovanje ork potrebujeva potrpežljivost, pravi čas in ogromno sreče. Najin obisk skrajno severnega dela polotoka Valdés sva kljub temu zaključila z lepimi občutki. Na poti proti izhodišču sva na obalah zaliva San Jose lahko opazila še jate čilskih plamencev (*Phaenicopteris chilensis*), med grmičevjem pa tudi nekatere vrste oponašalcev (Mimidae) in tirančkov (Tyrannidae) ter po Patagoniji splošno razširjenih dolgorepih škorčevcev (*Leistes loyca*) z rdeče obarvanimi trebuščki.

Peščene plaže,
LOVIŠČA ORK
(*Orcinus orca*)

foto: vse **Matija Križnar** in **Katja Srebotnjak**

Kolonija patagonijskih morskih levov (*Otaria flavescens*) na Punta Lome

MED KITI

Poleg ogledovanjem kopnega sva si za priboljšek izbrala še avanturistično plovbo po Novem zalivu z izhodiščem v mestecu Puerto Pirámides, znanem po opazovanju velikih morskih sesalcev. V večjem čolnu smo se odpravili globoko v zaliv, kjer so nas pričakale samice z mladiči južnih kitov (*Eubalaena australis*). Oba zaliva sta občasno domovanje in odlično zatočišče za te ogromne morske sesalce, ki zrastejo celo prek 15 metrov. V določenih obdobjih je teh orjakov, raztresenih po obeh zalivih, celo 1500. To pomeni, da so povsod ter da jih lahko opazuješ z obale, klifov in seveda plovil.

Ob šumenju valov smo tiho zrl v daljavo in čakali. Ko se je pred nami več tonski orjak pogнал iz morja, le z repom v vodi, in nato bočno pljusnil nazaj, se je naše razpoloženje v trenutku spremenilo.

Zanimivo je opazovati, kako ti kiti pogosto skačejo iz vode, veselo »mahajo« s plavutmi, največ pa je skrbnih samičk, ki ob sebi vodijo mladiče. Na eno izmed zanimivosti naju je opozorila ameriška raziskovalka (bila sva tudi edina angleško govoreča udeleženca), ki je pomagala pri vodenih ogledih: »nadležni« novozelandski galebi so kar v letu s hrbtov kitovih mladičev trgali mehko, a očitno hranljivo kožo. To je pomenilo tudi spremenjeno vedenje kitov, saj so morali mladiči ostajati dlje pod vodo, medtem ko se matere skušale predrzne galebe prepoditi. Takšno nenavadno vedenje galebsov so zasledili zgolj v tem južnem delu zaliva. Bliže obali

so nas do čolna prišli pozdravit tudi radovedni mladi morski levi, nekoliko dlje pa so se za ribami potapljali simpatični veliki ponirki (*Podiceps major*) in nekateri njihovi manjši sorodniki.

TUDI DEŽELA DINOZAVROV

Ko govorimo o Argentini oziroma Patagoniji, ne moremo mimo prednikov, oziroma daljnih sorodnikov ptic – dinozavrov. Okostje enega izmed teh orjakov sva lahko opazila že na letališču. Več pa sva si lahko ogledala v mestu Trelew. Glavna atrakcija mesta je gotovo paleontološki muzej Museo Paleontologico Egidio Feruglio, nova muzejska stavba, ki ponuja prijetno klimo in zanimive vsebine za vsakega naravoslovca. Razstavljeni niso zgolj dinozavri, marveč celotna geološka zgodovina bližnjega in širšega območja (blizu mesta je tudi znano najdišče kenozojskih sesalcev). V ličnih prostorih se lahko vrnemo med izumrlo favno; od velikih jurskih dinozavrov do ledenodobnih orjaških pasavcev ter sabljazobih mačk, ki so tacale po patagonskih prostranstvih še pred več deset tisoč leti. Kako pomembni so dinozavri za Trelew, pa vidimo tudi ob glavni avtocesti, kjer je na ogled gigantski zavropod v naravni velikosti.

Potovanje ali, ko sedaj pomisliva na tiste dni, bolj avantura po polotoku Valdés in njegovi okolici je bila ena najboljših odločitev ob obisku Argentine. Res od blizu sva lahko spoznala surovost pokrajine, ki so jo še nedolgo od tega premagovali prvi priseljenci. Čeprav res nisva videla in opazovala vsega, pa se je ta pot zagotovo globoko zasedrila v najin spomin in tudi sedaj, ko pogledava fotografije, se vrneva nazaj na veter, v meglo, mrz, smrad morskih slonov in piš, ki ga je za seboj pustil skok kita. Res nepozabno!